

VLUCHTEN VOOR UITZICHTLOOSHEID

Serie Vluchten

Izzy Bangura:

Mijn naam is Izzy Abu Bangura, ik ben 42 jaar en kom uit Sierra Leone – West Afrika. Sinds 2003 ben in Nederland en ik wil jullie iets vertellen over mijn reis naar dit punt. De oorlog in mijn land had grote gevolgen voor mij. Rebellen vermoordden mijn hele gezin en ik was de enige die kon vluchten. Maar van binnen was ik zo beschadigd. Oorlog vernietigt mensen. De littekens gaan nooit meer weg. Een neef zei tegen me: je moet weggaan uit Sierra Leone, anders word je echt gek.

Een vriend hielp mij om me te verstoppen op een containerschip in de haven van Freetown. Ik wist niet waar het schip heen zou gaan, maar dat maakte me ook niet uit. Als ik maar weg kon uit deze hel. Ik had wat eten en drinken bij me en zat dagen in een donkere ruimte. Het enige wat ik deed was wachten, slapen en bidden. Ik voelde dat God heel dichtbij me was. Dat hielp me. Ik ben ook nooit boos op God geweest – het zijn mensen die duivelse dingen kunnen doen, niet God. Na een paar dagen werd ik ontdekt. De mensen van het schip zagen er Aziatisch uit. Ik was bang dat ze me overboord zouden gooien, maar dat deden ze niet. Ik mocht boven komen en kreeg eten en drinken.

De reis duurde twintig dagen. Toen we in een haven aankwamen, ben ik meteen van boord gevlucht. Het was ijskoud, ik had geen geld, geen telefoon, alleen de overall die ik had gekregen. Ik wist niet waar ik was! Later hoorde ik dat het Rotterdam was. Een aardige vrouw sprak me aan en haalde me over om naar de politie te gaan. Zo kwam ik in aanmeldcentrum Ter Apel terecht en daarna in een AZC. Omdat de oorlog in Sierra Leone officieel voorbij was, kreeg ik geen papieren. De IND zei tegen me: het is nu veilig om terug te keren. Maar door de ervaringen daar had ik ernstig Posttraumatisch Stresssyndroom opgelopen, dus voor mij zou het helemaal niet veilig zijn.

Daardoor raakte ik ongedocumenteerd. Achttien jaar was ik gedwongen zo in Nederland te overleven. Dat was heel zwaar. Je weet niet wat je toekomst is. Je voelt je niet welkom, je bent van anderen afhankelijk. Ik heb zoveel moeten wachten, mocht niet werken. Daardoor kwamen de trauma's extra heftig terug. Ik had veel nachtmerries. Ik ben vrijwilligerswerk gaan doen om mezelf af te leiden. Zo kwam ik ook in het Wereldhuis terecht – dat werd mijn nieuwe familie. Ik heb veel therapie gehad en geleerd om over mijn ervaringen te praten. Vorig jaar heb ik eindelijk, toch mijn verblijfsvergunning gekregen. Nu heb ik mijn eigen huisje – een basis om een normaal leven op te bouwen. Ik wil studeren, werken, iets terugdoen voor de samenleving en misschien op een dag een gezin starten. Mijn kinderen de toekomst geven die ik zelf niet had, maar nu wel heb.

Dank u wel.

Geeske Hovingh:

Als een journalist aan de schrijver Ilja Leonard Pfeijffer vraagt of hij geen begrip heeft voor mensen die de komst van vluchtelingen vrezen, antwoordt hij: 'Ik kan tot op zekere hoogte begrip opbrengen voor onwetendheid. (...) Maar dat sommige politieke partijen daar garen bij spinnen, vind ik bijzonder kwalijk. Deze angst moet je bestrijden met feiten. En een van de bestrijdingsmiddelen is de verhalen van vluchtelingen vertellen zodat je van die cijfers, van die aantallen, weer mensen maakt.'

Izzy, dankjewel voor het delen van jÓuw verhaal – en ik weet zeker dat ik dan namens velen spreek. Het vergt moed om hier te gaan staan, het kan oude wonden openen en zet jou, juist in deze serie, allereerst neer als vluchteling, terwijl je zoveel meer bent dan dat: kok, performer, leraar, danser, activist, cateraar, entertainer en zo kan ik nog wel even doorgaan. Maar we hebben jouw vluchtverhaal nodig om ons, zoals Pfeijffer het formuleerde, te realiseren dat er mensen achter de getallen zitten. Mensen die dan misschien op een andere plek ter wereld zijn gekomen, maar die in de kern hetzelfde blijken te zijn als wij: verliefd; jaloers; onzeker; trots; down; strevend naar dat waar wij mensen allemaal naar streven: ontwikkeling, veiligheid en geluk.

Het besef dat we meer met elkaar gemeen hebben dan we dachten, maakt werken in het Wereldhuis voor mij tot een verrijkende ervaring. Natuurlijk is er iemand met een hulpvraag en iemand met een mogelijk antwoord, maar daarin zit geen hiërarchie; we zitten met elkaar aan dezelfde tafel, drinken dezelfde vieze koffie, lachen samen om dezelfde domme poezenfilmpjes en maken ons met elkaar zorgen over de oorlog in Oekraïne.

Maar het besef van die gelijkwaardigheid heeft ook een ongemakkelijke keerzijde. Want je kunt je vervolgen nooit meer achter aannames verstoppen als: die mensen hebben een heel andere gevoelswereld of: Zij zijn nu eenmaal meer gewend aan oorlog en zo. Nee, hun leed is echt. De frustratie en het verdriet soms zÓ tastbaar dat het onder mijn huid kruipt. En we mogen dan in de kern op elkaar lijken, de praktijk ziet er heel anders uit. Ik stap op mijn fiets richting het schoolplein waar een groepje ouders staat te mopperen over de kleur van het

nieuwe klimrek. Mijn tafelenoot moet de straat op met een slaapzak onder zijn arm, zich afvragend waar hij vannacht het veiligst kan gaan liggen.

Vijf jaar werken in het Wereldhuis is vijf jaar vluchtverhalen horen. Van iemand die gay is en represailles van zijn familie vreest. Iemand die op een dodenlijst staat omdat ze zich uitsprak tegen uitbuiting in de fabriek waar ze werkte. Iemand die zijn familie simpelweg een betere toekomst wil bezorgen. De verhalen zijn allemaal anders, maar ze hebben 1 ding gemeen: het zijn stuk voor stuk vluchten uit uitzichtloosheid. De uitzichtloosheid van een oorlog, een vastgelopen familieconflict, de wetten van een land, verzengende droogte en ga zo maar door. Het zijn stuk voor stuk situaties waarin iemand om zich heen heeft gekeken, de balans opmaakte en moest constateren: het gaat er niet beter op worden hier.

Maar daarmee is de stap om weg te gaan nog geen gemakkelijke. Je vertrouwde plek verlaten omdat de armoede of oorlog je opbreekt, is een van de aller-moeilijkste dingen die een mens moet doen. U kent de beelden van de huilende Oekraïners naast hun auto's in een lange file op weg naar veiligheid, maar wegrijdend van alle puzzelstukjes die samen hun leven vormden.

Met de wetenschap over iemands vluchtverhaal en de ontberingen onderweg, is het des te pijnlijker te beseffen in welke soms uitzichtloze situatie mensen hier vervolgens terecht komen. Psalm 88 in de vrije vertaling van Huub Oosterhuis, beschrijft voor mij precies het opgejaagde schaduw-bestaan dat vele ongedocumenteerde migranten in Nederland moeten leiden. Zij ervaren die blinde muren, de dichte deuren, horen mensen zeggen: 'Rot op!' en dan weer: 'Kop op!' – Maar hoe dan? Hoe houd je je hoofd overeind als je zó moe bent en zo op jezelf aangewezen, met nergens een plek om te rusten in de duisternis? Dit is wat we vaak horen: deze mensen hebben al zoveel moeten doorstaan op hun reis, dat zij nauwelijks nog de kracht hebben om het nieuwe leven, waar zij op afstand zo van droomden, hier op te bouwen.

Toen ik een paar jaar geleden over dit onderwerp preekte in de Ekklesia, had ik een van onze bezoekers, de Nigeriaanse kunstenaar Valentine gevraagd, om deze psalm voor te lezen. Vijf minuten voor de dienst waggelde hij De Rode Hoed binnen. Ik rook de alcohol, zag de verdwaasde blik in zijn ogen en hield mij hart vast. Maar toen hij achter het kathedraal plaatsnam en de zaal in keek, werd het doodstil. Hij ademde diep in en las. En terwijl de zinnen uit zijn mond kwamen, voelde iedereen dat deze man wist waar de Psalm over ging. Over eenzaamheid – de eenzaamheid die hij een paar uur daarvoor nog had gevoeld toen hij op een bankje in het park de nacht moest doorbrengen. Bij de laatste zin brak hij en wij hoorden zijn gekrijt.

Psalm 88 wordt wel de donkerste der psalmen genoemd – sommigen verbazen zich er over dat deze in de lijst van 150 is opgenomen omdat God er zover weg lijkt, er nergens een moment in de tekst zit van omkeer, van vertrouwen of redding, nee het blijft tot aan het slot inktzwart; een rauwe aanklacht, een schreeuw uit de dood. Het vermoeden bestaat dat de schrijver ervan een zwaar bestaan leidde, misschien wel melaats was en daarmee onaanraakbaar. En juist daarom is het zo bijzonder dat zijn woorden het tot een Psalm hebben geschopt. Het maakt duidelijk dat er in de bijbel ruimte mag zijn voor zulke gevoelens – dat die van alle eeuwen zijn en bij het menselijk bestaan horen. Dat vind ik een troostrijke gedachte. Dat er woorden zijn gegeven aan het lijden, dat het niet raar is als God in sommige situaties even heel ver weg lijkt, er geen antwoord is. Precies wat velen van ons nu voelen als we naar het nieuws kijken – de totale machteloosheid, de godverlatenheid bij het aanschouwen van al dat duivelse oorlogsgeweld.

Op het vluchtelingenvraagstuk heb ik ook geen antwoord. De mens raakt op drift, vanuit Afghanistan nog maar zo kort geleden en nu staat er een nieuwe grote groep mensen uit Oekraïne voor onze deur. Tegelijkertijd zijn opvangmogelijkheden hier beperkt - ik geef het je dan ook te doen als je daar beleid voor moet maken. Maar juist daarom zou één ding dwars door dat alles heen, als een paal boven water moeten staan - die grondhouding uit Leviticus – heb de vreemdeling lief die is als jij, jij die zelf ooit ook een vreemdeling was.

En wie er op let, ziet die houding terug: in de honderden Nederlanders die via 'take-care-bnb' hun huizen al hebben opengesteld voor vluchtelingen, in de mensen die voedsel en kleding uitdelen aan de Poolse grens, in de demonstranten - van Moskou tot aan New York, van Peking tot aan Amsterdam, al die dappere schreeuwen om vrede, dat pleidooi voor gastvrijheid.

En ik zie het zelf terug in mijn inbox die overloopt met mails van mensen die iets willen doen: lesgeven, uitjes organiseren, ze hebben nog een mooie kinderwagen over of willen gewoon helpen waar het maar nodig is. Ik zie het in Izzy die in de diepste duisternis van het containerschip zijn liefhebbende God nooit uit het oog verloor. Die zelf nog zonder papieren in een klein kamertje woonde, maar daar toch zonder enige moeite twee Eritrese jongens een slaapplek aanbood. Ik zie het in u lieve mensen hier aanwezig. U die zich laat raken door de verhalen. En dat is het dus: of je nu bekend bent, of vreemd, met of zonder papieren, of het nu het Wereldhuis is, de Dominicus, of thuis – op al die plekken waar mensen recht doen aan elkaar, waar vriendschap is, en liefde, dáár komt God tevoorschijn.

Geeske Hovingh en Izzy Bangura